

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

NEDERLANDSCHE
SPRAAKKUNST

TEN DIENSTE DER
LAGERE SCHOLEN,

DOOR

F. G. MELLINK, Pz.

Hoofd-onderwijzer aan de Openbare Armenscholen te Amsterdam.

TE AMSTERDAM, BIJ

G. L. FUNKE.

1867.

Prijs 15 cent.

PB

272

PB
272

NEDERLANDSCHE
SPRAAKKUNST,

TEN DIENSTE

DER LAGERE SCHOLEN,

DOOR

F. G. MELLINK. Pz.

Hoofd-onderwijzer aan de Openbare Armenscholeu te Amsterdam.

TE AMSTERDAM, BIJ

G. L. FUNK E.

1867.

*Paedagogische Bibliothek
von H. O. E.*

EEN WOORD VOORAF.

Op oorspronkelijkheid kan dit werkje volstrekt geen aanspraak maken, daar 't grootendeels zijn bestaan te danken heeft aan aantekeningen door mij gemaakt uit Dr. BRILLS Spraakleer, Dr. KERNS Handleiding, Dr. TE WINKELS Leerboek der Spelling, VAN DALES Zinsontleding en het tijdschrift de Taalgids.

Omtrent de samenstelling zij opgemerkt, dat ik het heb doen drukken met groote en kleine letter, ter onderscheiding van hetgeen van buiten dient geleerd te worden, en hetgeen als handleiding voor den onderwijzer is bestemd bij 't mondeling onderricht.

Wat uit 't hoofd dient geleerd te worden heb ik in twee afdelingen gesplitst en bij al wat tot eersten cursus bestemd is, groote cijfers doen plaatsens; de tweede cursus zal dan bestaan in herhaling van 't vroeger geleerde, aangevuld met hetgeen door kleine cijfers is aangeduid.

Wat het van buiten leeren betreft, zij aangemerkt, dat ik eerst eene uitvoerige bespreking doe voorafgaan en dan, als resultaat van het behandelde, 't lesje laat volgen.

Dat ook dit boekje eenigszins moge strekken tot verbetering van 't onderwijs in onze moedertaal, is de wensch van den

SCHRIJVER.

December 1866.

I. SPRAAKKUNST.

---

1. De **Nederlandsche taal** is de taal, die in het koninkrijk der Nederlanden gesproken en geschreven wordt.

De taal bestaat uit woorden.

2. Een **woord** is een spraakgeluid of eene vereeniging van spraakgeluiden, waarbij men iets denkt.

De ondeelbare bestanddeelen der woorden heeten **letters**.

3. **Letters** zijn zoowel **letterteekens** als **letterklanken**.

4. **Letterteekens** zijn enkelvoudig of samengesteld.

Een *samengesteld* letterteeken is eene vereeniging van twee verschillende letterteekens: *ie, oe, eu*; of eene verdubbeling van hetzelfde teeken, *aa, bb, dd*, in: *paard, hebben en hadden*.

Er zijn 26 **enkelvoudige** letterteekens: **a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z**.

De letters zijn van Phoenicischen oorsprong.

c, q, x en **y** worden uitsluitend in *vreemde* woorden of in oud-Hollandsche *familienamen* gebruikt.

c wordt uitgesproken als **k**, als zij vóór **a, o, u**, of een *medeklinker* komt, ook als zij aan 't *eind* eener lettergreep staat; b. v. *Cato, cokes, Cuba, Claudius, octaaf*.

Als **s**, als zij voor **e, i, ij** of **y** geplaatst is; b. v. *cent, citer, cijfer, Cyprus*.

q met **u** vereenigd geldt voor **kw**; b. v. *quito* — **x** als **ks**; b. v. *examen* — **y** als **ie** of **i**; b. v. *Cyrus, Aegypte* — **ph** als **f**; b. v. *Philippus* — **Th** als **t**; b. v. *Thomas* — **ch** als **sj** of **k**; b. v. *chocolaad, christen* — **g** soms als **zj**; b. v. *plantage* — **t** in *tie* als **ts**; b. v. *vacantie*.

5. **Letterklanken** worden verdeeld in *klinkers* en *medeklinkers*.

Een *klinker* is een gelijkmatige — een *tweeklank* een ongelijkmatige klank.

Er zijn 7 *klinkers*: **a, e, i, o, u, oe, eu.**

De vijf eerste kunnen op drieërlei, de beide laatste op tweeërlei wijze voorkomen; nl. *onvolkomen, volkomen* en *gerecht*.

a, e, i, o, u, uitgesproken als in: **bak, bek, bik, bek, bok** en blok heeten *onvolkomen* klinkers.

Als de klinkers worden uitgesproken als in **pa, mee, mie, zoo, mu-ren, koe** en **kneu** zijn ze *volkomen*.

De *tweeklanken* zijn: **ai, ei, ij, ui, au, ou, aai, ooi, oei, eeu, ieu.**

Een *medeklinker* is een geruisch aan 't begin of aan 't einde van een klank.

Men verdeelt ze in *halfklinkers*: **j** en **w**; *sisletters*: **s, z**; *vloeiende letters*: **l, r**, (tongletters), **m, n**, (neusletters); *vaste letters*: **b, p, v, f**, (lipletters), **d, t**, (tongletters), **k, g, ch, h**, (keelletters).

Verwante medeklinkers zijn zulke, waartusschen geen ander onderscheid bestaat dan dat de eene zacht en de andere scherp wordt uitgesproken, **b, d, g, v** en **z** zijn *zacht* — **p, t, ch, f** en **s** zijn *scherp*,

Verwante medeklinkers vervangen elkander; b. v. de **f** en **v**, in **graf** en **graven**; de **t** en **d** in **met** en **mede**; **g** en **ch** in **mogen** en **mocht**.

Als op de **g** eene **t** volgt, wordt zij in **ch** veranderd; b. v. **klagen, klacht**; behalve bij de persoonsuitgangen en voor 't achtervoegsel **-te**; b. v. **ligt** van **liggen**; **hoogte**.

6. Eene lettergreep is een spraakgeluid, dat òf zelf een woord òf een deel van een woord uitmaakt.

Men heeft *open* en *gesloten* lettergrepen.

Eene *opene* lettergreep eindigt in een klank — eene *geslotene* op een medeklinker; b. v. **zee** — **paar**.

Onvolkomen klinkers komen alleen in *gesloten* lettergrepen voor, behalve als de volgende lettergreep met **ch** begint; b. v. **kachel, tichel**. Uitzonderingen zijn **Rachel, Michiel** en **loochenen**.

Volkomen klinkers komen alleen in *open* lettergrepen voor. In *gesloten* lettergrepen worden ze *gerecht*; vergelijk **sta, staat, staart**.

A en **u** mogen in *open* lettergrepen niet verdubbeld worden.

7. Men heeft tweeërlei *volkomen* **e** en **o**, de *zachte* en de *scherpe*. De scherpe **e** en **o** worden in *open* lettergrepen door **ee** en **oo** voorgesteld.

De volkomen e is zacht:

- a. in *open* lettergrepen van *sterke* werkwoorden en in woorden hiervan afgeleid; b. v. meten, meter, (*heeten* uitgezonderd).
- b. als zij met **a**, **i** of **eu** afwisselt; b. v. edel — adel, geven — gift, peluw — peuluw.
- c. als zij, met de *onvolkomene e* afwisselt; b. v. bevelen — bevel.
- d. in 't meervoud van *heid*; b. v. boosheid. boosheden.
- e. in *vreemde* woorden; b. v. zegel, peper.

De volkomen e is scherp:

- a. in lettergrepen door *samentrekking* ontstaan; b. v. veer — veder.
- b. in de achtervoegsels *eeren, eelen, eezen*; b. v. waardeeren, tooneelen, Portugeezen.
- c. in *open eenlettergrepige* woorden; b. v. zee, mee.

De volkomen o is zacht:

- a. in *open* lettergrepen van *sterke* werkwoorden en in woorden daarvan afgeleid, behalve in *loopen* en *stooten*; b. v. komen.
- b. als zij met de *onvolkomen o* afwisselt; b. v. sloten — slot.
- c. als zij met **eu** afwisselt; sprook, spreuk.
- d. in *vreemde* woorden; kroon—kronen, troon—tronen.

De volkomen o is scherp:

- a. in lettergrepen door *samentrekking* ontstaan; b. v. door — doder.
- b. in 't achtervoegsel *loos* en 't woord *genoot*; b. v. trouweloozen, landgenooten.
- c. in *open eenlettergrepige* woorden; b. v. zoo, Koo, vroolijk.

De ij komt voor:

- a. in *sterke* werkwoorden, die vervoegd worden als *bijten*; b. v. kijken.
- b. in de achtervoegsels **-ij**, **-nij**, **-ijs**; b. v. schilderij, artsenij, paradijs.

De ei komt voor:

- a. in 't achtervoegsel *heid*; b. v. goedheid.
- b. in woorden, waarin ze met **ag** en **eg** afwisselt; b. v. meid, dweil, naast maagd en dwegel.

8. Naarmate de lettergrepen meer of minder sterk worden uitgesproken heeft men: lettergr. met den *vollen toon*, met den *halven toon* en *toonlooze* lettergrepen; b. v. in leerlooier heeft *leer* den *vollen toon*, *looi* den *halven* en *is* *er* *toonloos*.

In de *toonlooze* lettergrepen komen **e**, **i**, **u** en **ij** als *toonlooze klin-*

kers voor: de *e* wordt geplaatst voor eene vloeiende letter, de *i* voor eene keelletter, de *u* voor *m* alleen in plaatsnamen; de *ij* komt voor in dikwijls en bijzonder.

9. Naar 't aantal lettergrepen onderscheidt men de woorden **een- en meerlettergrepige woorden**; b. v. hond is een *eenlettergrepig*, ezel een *twee-* en driehoekig een *drielettergrepig* woord.

Regels voor het **afbreken** der woorden:

- a. Als in niet-samengestelde woorden een medeklinker tusschen twee op elkander volgende lettergrepen voorkomt, behoort deze tot de tweede lettergreep; b. v. ko-len.
- b. Wanneer een woord op twee medeklinkers eindigt en er dan een achtervoegsel bijgevoegd wordt, dat met een medeklinker aanvangt, dan behoort de sluitletter tot de volgende lettergreep; b. v. dorst, dors-tig.
- c. In samenstellingen blijft iedere letter bij het woord, waartoe zij behoort. Woorden met voorvoegsels samengesteld worden ook tot de samengestelde woorden gerekend.

10. De **woorden** der Nederlandsche taal worden verdeeld in **10 soorten**: 1. Zelfstandige naamwoorden, 2. Lidwoorden, 3. Bijvoeglijke naamwoorden, 4. Telwoorden, 5. Voornaamwoorden, 6. Werkwoorden, 7. Bijwoorden, 8. Voorzetsels, 9. Voegwoorden en 10. Tusschenwerpsels. De woorden der zes eerste soorten zijn **veranderlijk**; d. i. zij kunnen door verandering van vorm de betrekking uitdrukken, waarin zij tot andere woorden staan. Die vormverandering heet *verbuiging*; bij de Werkwoorden ook wel *vervoeging*.

Deze verandering geschiedt door 't aanhechten van een of meer letters of door 't bijvoegen van eene lettergreep aan den stam. Door *verbuiging* of *vervoeging* ontstaan geene nieuwe woorden; dit geschiedt alleen door *afleiding* of *samenstelling*.

Afleiding geschiedt door voor- en achtervoegsels.

Samenstelling is het middel om twee woorden tot één te verbinden. De woorden zijn *eigenlijk-samengesteld* als 't eerste lid onverbogen blijft, *oneigenlijk-samengesteld* als 't eerste lid verbogen wordt. Tuinhuis is *eigenlijk-*, heerenhuis is *oneigenlijk-samengesteld*.

11. **Zelfstandige naamwoorden** (Z. N. W.) zijn de namen van zelfstandigheden of van hetgeen als eene zelfstandigheid voorgesteld wordt; b. v. knecht, deugd.

12. Men splitst de Z. N. W. in *voorwerpsnamen* en *begripsnamen*. Tot de *voorwerpsnamen* rekent men:

a. *Soortnamen*; kruier, kachel.

b. *Eigennamen*: Antonius, Margareta, Drente.

c. *Verzamelwoorden*: bosch, volk, het Duitsch, het goede.

d. *Stofnamen*: water, honing, koffie, kruit.

Begripsnamen zijn: geluk, vreugd, tegenspoed.

13. **Samengestelde Z. N. W.** kunnen tot *eerste* lid hebben:

a. een Z. N. W. b. v. pereboom, pennenbak, sterrenkunde, litteeken.

b. „ *Bijvoeglijk naamwoord*; b. v. grootvader, kleinkind.

c. „ *Voornaamwoord*; b. v. zelfzucht.

d. „ *Telwoord*; b. v. driehoek, vierkant, veelhoek.

e. „ *Werkwoord*; b. v. timmerman, strijkgeld.

f. „ *Bijwoord*; b. v. opgeld, medemensch.

g. „ *Voorvoegsel*; b. v. aartsvader, onderwijs, ootmoed.

14. **Afgeleide Z. N. W.** zijn te kennen aan de achtervoegsels: *-aar*, *-aard*, *-age*, *-and*, *-de*, *-dom*, *-eling*, *-es*, *-enaar*, *-eel-*, *-heid*, *-ier*, *-ij*, *-ik*, *-in*, *-m*, *-nis*, *-schap*, *-sel*, *-sem*, *-st*, *-ster*, *-t*, *-te*, tweeërlei *-el*, *-er*, *-ing*; b. v. *goochelaar*, *grijsaard*, *stellage*, *vijand*, *liefde*, *rijkdom*, *kweekeling*, *zangeres*, *Bosschenaar*, *tooneel*, *schoonheid*, *kruidenier*, *kommenij*, *leeuwerik*, *vorstin*, *halm*, *getuigenis*, *vriendschap*, *stijfsel*, *wasem*, *dienst*, *zangster*, *gracht*, *hoogte*, *sleutel*, *kruimel*, *zanger*, *blaker*, *vlaming*, *zitting*.

15. **Afgeleide Z. N. W.**, die op *-je* en *-ken*, op *-el* en *-lijn*

eindigen, heeten **Verkleinwoorden** en duiden aan, dat iets klein van omvang of minder sterk of hevig is dan gewoonlijk.

Vroeger eindigden de verkleinwoorden op *-el* en *-ken*. Uit deze beide is *-lijn* voortgekomen en uit *-ken* is *-jen*, thans *-je*, ontstaan.

-je wordt geplaatst achter stammen, die eindigen op **b, d, f, g, k, p, s, t**; b. v. *lobje*, *graadje*, *hofje*, *dakje*, *meesje*, *pootje*.

-je wordt *-tje* achter grondwoorden, die op een *klinker*, een *twee-klank*, of eene *vloeiende* letter (behalve **m**) eindigen; b. v. *koetje*, *uitje*, *stoeltje*, *tuintje*, *haartje*.

-je wordt *-pje* achter grondwoorden, die op **m** eindigen; b. v. *halmpje*.

Als 't stamwoord op eene **b, ng**, of eene *vloeiende* letter eindigt, die voorafgegaan wordt door een *onvolkomen* klank, neemt het achtervoegsel nog eene **e** aan en *verdubbelt* de sluitletter; b. v. *tolletje*, *kommetje*, *tonnetje*, *karretje*.

Als **ng** door eene toonlooze **i** voorafgegaan wordt, verandert zij in **nk**; b. v. *woninkje*.

Woorden, die op **g** eindigen hebben, als er een *onvolkomen* klinker voorafgaat twee uitgangen **-je** en **-etje**; b. v. *vlagje*, *vlaggetje*.

-ken wordt *-sken* achter **g, ng, k, nk**; b. v. *boekskén*.

Meid wordt *meisje*; *jongen*, *jongetje*; *vader*, *vaartje* in *praatvaartje*; *zuster*, *zusje*.

De uitgang *-el* treft men nog aan in *kruimel*, *druppel*.

" " *-lijn* in *vogelijn*, *maagdelijn*, *vrouwelijn*, *vogelijn*.

16. Bij de Z. N. W. heeft men te letten op 't **geslacht**, 't **getal** en den **naamval**.

De Z. N. W. hebben drieërlei geslacht: 't **Mannelijk**, 't **Vrouwelijk** en 't **Onzijdig** geslacht.

Het geslacht der woorden hangt af van hunne *beteekenis* en van hunne *vorming*.

17. **Mannelijk** zijn naar hunne *beteekenis*:

- a. alle namen van *mannen*: **Jan**, **knecht**; en van *mannelijke* dieren, waarnevens een afzonderlijke naam voor 't wijfje bestaat; b. v. **hengst**, **ram**.
- b. de namen van *boomen*; b. v. **eik**, (*linde* en *tamerinde* zijn V).

- c. de namen van *bijzondere steenen*; b. v. agaat.
- d. „ „ „ *maanden en jaargetijden*; b. v. Juli, herfst (lente is V).
- e. „ „ „ *bergen*: b. v. de Aetna.
- f. „ „ „ *munten*; b. v. gulden (pistool en guinje zijn V).
- g. Naar den *vorm*.
- a. de Z. N. W. die eindigen op *-aar* en *-aard*; b. v. leu-
genaar, mutsaard.
- b. „ „ „ „ „ *-el* en *-er*; b. v. appel,
vleugel, beitel.
- c. „ „ „ „ „ *-er* en *-erd*; b. v. gie-
ter, schreeuwerd.
- d. „ „ „ „ „ *-em*, *-lm*, *-rm*; b. v.
adem, halm, storm,
(scherm is O. palm V).
- e. „ „ „ „ „ *-ing* en *-ling*; als ze per-
sonen, dieren, vruchten
aanduiden, b. v. ko-
ning, hokkeling, zu-
ring.
- f. de Z. N. W. die eindigen op *-dom* en eene gesteldheid
te kennen geven; b. v. rijkdom.
- g. de Z. N. W. die op *-ijn*, *-oen*, *-eel* eindigen; als 't na-
men van dieren zijn; b. v. tonijn, scorpioen, makreel.
- h. de *eenlettergrepige* woorden, die een *uitwendigen* toestand
beteekenen; b. v. klank, slag, slaap.
- 18. Vrouwelijk** zijn naar de *beteekenis*:
- a. de namen van *vrouwen*: b. v. Maria, baker; en van
vrouwelijke dieren; b. v. ooi, merrie.
- b. *destofnamen*, die niet *onzijdig* zijn; b. v. kant, wol, klei.
- c. „ namen van *bloemen*: b. v. lelie, tulp.
- d. „ „ „ *vruchten*: b. v. noot. — Uitgezonderd
die op *ing* en *oen* eindigen.

- e. de namen van *schepen*, behalve die op *er* uitgaan en de *onzijdige* jacht, galjoen, fregat.
- f. „ „ der *letters* en *cijfers*; b. de a; de 7.
- g. „ vreemde namen van muziekinstrumenten; b. v. guitar.
Naar den *vorm*:
- a. de woorden, die eindigen op *-heid* en *-teit*; b.v. *goedheid*,
majesteit.
- b. „ „ „ „ „ *-nis*; b. v. *beeltenis*, *verbinten*. (Vonnis O.)
- c. „ „ „ „ „ *-be*, *-de*, *-te*; b. v. *ribbe*.
liefde, *ruimte*. (Vrede M.)
- d. „ „ „ „ „ *-ing* en van een *werkwoord* zijn
afgeleid; b. v. *belooning*.
- e. „ „ „ „ „ *-st* en van een *werkwoord* zijn af-
geleid; b.v. *gunst* (dienst M.)
- f. „ „ „ „ „ *-ij*, *-ei*, *-ie*; b. v. *rij*, *lei*,
spie.
- g. „ „ „ „ „ *-iek*, *-age*; b. v. *fabriek*,
plantage.
- h. „ „ „ „ „ *-schap* en eene *verzameling* van
personen of een *toestand* uitdrukken; b. v. *broeder-
schap*, *blijdschap*.
- j. de woorden, die op eene toonlooze e uitgaan, of *vroeger*
daarop uitgingen; b. v. *leer*, *vrees*, *smart*, naast
leere, *vreeze*, *smarte*.

19. Onzijdig zijn naar de *beteekenis*:

- a. de namen van *dieren*, waarvan mannetje en wijfje ver-
schillenden naam dragen; b. v. *rund*, *schaap*, *paard*.
- b. de namen van *jonge dieren*; b.v. *veulen* (big V.)
- c. „ „ „ *grondstoffen*; b. v. *goud*. (Uitgez. die op
e eindigen en baai en kant).
- d. „ „ „ *landen*, *steden*, *dorpen*, behalve die, welke
de voor zich hebben; b. v. *Beieren*, *Zutfen*, 's-*Gra-
venhage*.
- e. de meeste *verzamelwoorden*; b. v. *loof*, *heir*.

- f. alle *verkleinwoorden*; b. v. vormpje, boekskén.
 g. woorden, die aanduiden, dat men met *verachting* van iemand spreekt; b. v. wijf, vrouwmensch.

Naar den *vorm*:

- a. woorden, die eindigen op *-dom* en een *gebied* beteekenen;
 b. v. hertog*dom*.
 b. „ „ „ „ *-schap* en niet V. zijn; b. v.
 gezels*chap*.
 c. „ „ „ „ *-sel*; b. v. stijfsel.
 d. „ „ „ „ *-er* en niet van een *werkwoord*
 zijn afgeleid; b. v. water.
 e. „ „ „ door voorvoeging van *ge* van een *werk-*
woord zijn afgeleid; b. v. gebed, gezang, gedruisch.

20. Samengestelde woorden volgen 't geslacht van 't laatste lid der samenstelling, als ze eene soort aanduiden, waarvan 't geslacht door 't laatste lid wordt aangewezen; b. v. school*boek* is O. omdat *boek* O. is.

Is dit niet het geval dan heeft het woord een ander geslacht; b. v. maankop, roodvonk.

Misdruk, huisraad, baker, spin zijn verkortingen en hebben 't geslacht van de niet verkorte woorden behouden.

Men spreekt ook wel van *Gemeenslachtige, Meerslachtige en Zelfslachtige* Z. N. W.

Gemeenslachtig zijn die woorden, welke zoowel een *man* als eene *vrouw* kunnen aanduiden; b. v. bode, bediende. De woorden die op *-ling* en *-genoot* eindigen zijn gemeenslachtig. Thans onderscheidt men de *vrouwelijke* door achtervoeging van *e*; b. v. kweekeling*e*, echtgenoot*e*.

Meerslachtig zijn die, welke bij verschil van opvatting van geslacht veranderen; b. v. schildpad als dier V., als stof O.

Zelfslachtig zijn de namen van personen en dieren, die, of zij een *mannelijk* of *vrouwelijk* wezen aanduiden, toch hetzelfde geslacht behouden; b. v. mensch, kameel, hond.

21. Getal is de vorm der Z. N. W., die aanduidt of men aan *een* of aan *meer* voorwerpen derzelfde soort denkt.

Er zijn *twee* getallen: **Enkelvoud** en **Meervoud**.

Het **meervoud** wordt gevormd door achter 't enkelvoud **-en** of **-s** te voegen; b. v. paard-paarden, ketel-ketels.

De woorden, die 't meervoud op *en* maken hebben den *zwakken* meervoudsvorm, die op 't *s* vormen den *sterken*.

De meeste woorden vormen hun meervoud op *-en*.

22. Den *sterken* meervoudsvorm hebben:

a. de Z. N. W. die op *-el, -em, -er, -aar, -aard, -erd* eindigen; b. v. sleutel—sleutels, bodem—bodems, reeder—reeders, makelaar—makelaars, schreeuwerd—schreeuwerds.

b. de verkleinwoorden; b. v. boompje—boompjes.

c. de militaire titels; b. v. luitenant—luitenants.

d. de eigennamen, als de laatste lettergreep den klemtoon niet heeft; b. v. de Ruyter — de Ruyters.

Den *zwakken* meervoudsvorm hebben:

a. de Z. N. W. *graaf, heer, mensch, vorst, paus, prins*.

b. de mannelijke persoonsnamen, die op eene *e* eindigen; b. v. bode, getuige.

c. het onzijdig Z. N. W. *hart*.

De *e* van den uitgang **-en** wordt achter enkelvoudige woorden op *e* eindigende weggelaten; b. v. ziekte, ziekten.

23. Sommige woorden hebben een *dubbelen* meervouds-uitgang; b. v. kind wordt *kinderen* of *kinders*, hoen wordt *hoenders*. De uitgang *er* treft men afzonderlijk alleen in samenstellingen aan; b. v. kalvermarkt, hoenderhok.

Andere Z. N. W. hebben *tweeërlei* meervoud met verschil van beteekenis; b. v. hemels—hemelen, heidenen—heideneden, kleeden—kleederen, spaanders—spanen.

Enkele woorden worden alleen in 't *meervoud* gebruikt; b. v. onkosten, ouders, hersenen, Alpen.

Eenige woorden hebben alleen *enkelvoud*; b. v. brood, honger, ijzer.

24. De *f* en *s* achter heldere klinkers en tweeklanken veranderen in *v* en *z*; b. v. hoef—hoeven, huis—huizen. Uitzonderingen zijn: filosoof, kruis, kous, spies, paus.

De *f* achter een medeklinker komende, gaat in 't meervoud in

v over; b. v. korf—korven; *nimf*—*nimfen* is uitgezonderd.

De s achter scherpe letters komende, houdt in 't meervoud stand; b. v. schets—schetsen, knots—knotsen.

Als een slotmedeklinker door een toonlooze klinker wordt voorafgegaan, houdt deze stand; b. v. monnik—monniken. Uitgezonderd vonnis—vonnissen.

25. Sommige woorden vormen hun meervoud **onregelmatig**:

a. *schip, spit, lid, gelid, split, stad* hebben, *schepen, speten, leden, gelederen, spleten, steden*. *Smid* heeft ook *smids*. *Steden* is 't meervoud van *stede* (stad) even als *heden* van *hede* (heid). *Vloot* en *koel* hebben *vlooien, koeien* — *vlesch* heeft *vleezen*.

b. de onvolkomen a, e en o worden soms in 't meervoud *volkomen*, soms houden zij stand; b. v. pad—paden, ook pad—**paddingen**; bel—bellen maar spel—spelen; pot—**potten**, ook lot—loten.

c. *Samenstellingen*, die als laatste lid *man* hebben, krijgen in 't meervoud *lieden*; b. v. *ambachtsman*—*ambachtslieden*. *Landsmansnamen* maken eene uitzondering; b. v. Noorman heeft Noormannen en ook Nooren, Engelschman—Engelschen; Oranjeman en drieman — Oranjemannen en driemannen. *Staatsman* heeft zoowel *staatsmannen* als *staatslieden*.

26. **Naamvallen** (n. v.) zijn de vormen, die aanduiden hoe een Z. N. W. in den zin voorkomt. Er zijn vier naamvallen: de 1^e, 2^e, 3^e en 4^e naamval.

Een Z. N. W. staat in den **eersten** naamval:

a. als het 't *onderwerp* van den zin is; b. v. de *jongen* werkt vlijtig.

b. als 't een *deel* van 't *gezegde* uitmaakt; b. v. Willem is een goede *jongen*.

c. als 't den *aangesproken* persoon aanduidt; b. v. *jongen*, wees opletten!

d. als 't als *bijstelling* in 't *onderwerp* voorkomt; b. v. Willem, *de jongen*, die daar henengaat, heeft een prijs gekregen.

27. Een Z. N. W. staat in den **tweeden** naamval, als 't bij een ander Z. N. W. geplaatst is en dan

a. *bezit* of *afkomst* beteekent; b. v. de pennen der *kinderen*, de woorden des *meesters*.

- b. als het 't *voorwerp* aanwijst, dat eene werking *ondergaat*; b. v. de beschrijving der *stad*.
- c. als het 't *voorwerp* te kennen geeft, dat eene werking *verricht*; b. v. het schijnsel der *zon*.
- d. als het 't *geheel* beteekent, waarvan een *deel* is genomen; b. v. een glas *waters*.

De *tweede naamval* kan *omschreven* worden door 't voorzetsel *van* gevolgd door een *vierden naamval*.

Bij de volgende *werkwoorden* komt een *tweede naamval*: *erbarmen, ontfermen, bekommeren, gedenken, aantrekken*.

Men spreekt wel van een *bijwoordelijken* tweeden naamval, als deze een *tijd* of eene *wijze* te kennen geeft; b. v. 'smorgens, blootshoofds.

28. Een Z. N. W. staat in den **derden** naamval, als 't bij een Z. N. W. komt en dan

- a. een persoon *handelend* voorstelt; b. v. Jan schreef *Piet* een brief;
- b. als 't bij een werkwoord staat en dan den persoon aanwijst, dien iets *toekomt*; b. v. dien *bedelaar* heeft hij een aalmoes gegeven.

Bij de *bijvoeglijke naamwoorden* *aangenaam, hatelijk, dankbaar, nuttig, genegen* kan een derde naamval komen.

De *derde naamval* kan *omschreven* worden door de voorzetsels *aan* of *voor*, gevolgd door den *vierden naamval*.

29. Een Z. N. W. staat in den **vierden** naamval:

- a. als 't *voorwerp* is; b. v. hij ontvangt eene *erfenis*.
- b. als 't met een *voorzetsel* als bepaling voorkomt; b. v. deze knaap gaat naar *school*.
- c. als 't een *gewicht*, een *prijs*, eene *waarde*, een *maat* te kennen geeft; b. v. een *pond* zwaar, een *el* lang, een *gulden* waard.

Z. N. W. door 't voorzetsel *te* (ten) *voorafgegaan*, staan in den *derden naamval*; b. v. *te gronde*.

30. De Z. N. W. kunnen op *tweeërlei wijze verbogen* worden, nl. **sterk** en **zwak**.

De *mannelijke* Z. N. W., die in den tweeden naamval *s* aannemen worden *sterk* verbogen, die *en* aannemen *zwak* vervoegd.

Alle vrouwelijke en onzijdige woorden hebben den *sterken* vorm, 't woord *hart* uitgezonderd.

Voorbeeld van **sterke** verbuiging *).

	Mannelijk	Vrouwelijk	Onzijdig
	Enkelvoud.		
1 naamv.	man	vrouw	kind
2 "	mans	vrouw	kinds
3 "	man(<i>ne</i>)	vrouw	kind(<i>e</i>)
4 "	man	vrouw	kind
't meervoud van 't	mannelijk geslacht is alle naamvallen in mannen.		
" "	vrouwelijk	" " "	" " vrouwen
" "	onzijdig	" " "	" " kinderen

31. Voorbeeld van **zwakke** verbuiging.

	Mannelijk	Onzijdig	Mannelijk	Onzijdig
	Enkelvoud.		Meervoud.	
1 naamv.	mensch	hart(<i>e</i>)	menschen	harten
2 "	menschen	harten	"	"
3 "	mensch(<i>e</i>)	hart(<i>e</i>)	"	"
4 "	mensch(<i>e</i>)	hart(<i>e</i>)	"	"

32. **Lidwoorden** (lidw.) zijn woorden, die dienen om aan te duiden of men aan eene *enkele* of aan eene *bepaalde* zelfstandigheid denkt.

Men heeft twee soorten van lidwoorden: 1. lidw. van *bepaaldheid*: *de* en *het*, 2. 't lidwoord van *eenheid*: *een*, b. v. *de* boom, *het* huis, *een* winkel.

de is 't toonloos uitgesproken aanwijzend voornaamwoord *die*,
het " " " " " " " " *dit*,
een " " " " " " " " telwoord *een*.

't Woordje *geen* komt wel voor als *ontkennend* lidw.; b. v. 't zijn geen centen, maar duiten.

*) Om plaats te winnen zijn de verbuigingen met kleiner letter gedrukt.

33. Verbuiging van 't lidwoord van *bepaaldheid*:

	Mannel.	Vrouwel.	Onz.	Meervoud
	Enkelvoud.		voor alle geslachten	
1 naamv.	de	de	het	de
2 "	des	der	des	der
3 "	den	der	het (<i>de</i>)	den
4 "	den	de	het	de

Den derden naamval van 't O. E. treft men aan in: uit den lande, in den gebede.

Als *de*, *den* en *der* met *te* zijn samengesteld verliezen ze de *d* en worden *te*, *ter*, *ten*.

34. Verbuiging van 't lidwoord van *eenheid*:

	Mannelijk	Vrouwelijk	Onzijdig
	Enkelvoud.		
1 naamv.	een	eene	een
2 "	eens	eener	eens
3 "	eenen	eener	een
4 "	eenen	eene	een

35. 't Lidw. wordt niet altijd voor de Z. N. W. geschreven; men laat het weg:

- a. voor *stofnamen*; b. v. lood en ijzer zijn metalen.
- b. voor namen van *toestanden* en *werkingen*; b. v. honger is de beste kok.
- c. voor *eigennamen*; b. v. Willem Bilderdijk.

36. Bijvoeglijke Naamwoorden (Bijv. nw.) duiden eene *hoedanigheid* van eene zelfstandigheid aan, en volgen de Z. N. W. in *geslacht*, *getal* en *naamval*; b. v. 't *scheeprijke* IJ, Jan staat *vroolijk* op, de jurk wordt *groen* geverfd.

37. Afgeleide Bijv. nw. zijn kenbaar aan de achtervoegsels *-achtig*, *-haftig*, *-baar*, *-ig*, *-lijk*, *-loos*, *-zaam*, *-er*, *el*, *-en*, *-erig* en *-sch*; b. v. *regenachtig*, *woonachtig*, *manhaftig*, *draagbaar*, *goedig*, *vreeselijk*, *zinloos*, *verdraagzaam*, *Haarlemer*, *schamel*, *koperen*, *slaperig*, *Hollandsch*.

Bijv. naamw. die de *stof* aanduiden, waarvan de dingen gemaakt

zijn en uitgaan op *-en* of *-sch* heeten *stoffelijke* bijv. naamw.; b. v. de ijzeren pot, lakensche jassen.

38. **Samengestelde** Bijv. nw. hebben tot *eerste* lid:

- a. een *Z. N. W.*; b. v. *honingzoet*, *ijskoud*, *korenbloem*.
- b. „ *Bijv. nw.*; b. v. *donkerrood*.
- c. „ *Werkwoord*; b. v. *leergierig*.
- d. „ *Bijwoord*; b. v. *alwijs*.
- e. „ *Voorvoegsel*; b. v. *onzindelijk*.

De meeste Bijv. nw. kunnen *zwak* en *sterk* verbogen worden.

39. Voorbeeld van **sterke** verbuiging.

	Mannel.	Vrouwel.	Onzijd.	Meervoud
	Enkelvoud.			Voor alle geslachten.
1 naamv.	goed	goede	goed	goede
2 „	goeds	goeder	goeds	goeder
3 „	goeden	goeder	goed	goeden
4 „	goed	goede	goed	goede

Nog eenige voorbeelden:

- M. een goed heer - geenszins - in arrenmoede - voorbedachten rade.
- V. uittermate — kwader ure.
- O. een bruin paard — van goeden huize.

40. Voorbeeld van **zwakke** verbuiging.

	Mannel.	Vrouwel.	Onzijd.	Meervoud.
	Enkelvoud.			Voor alle gesl.
1 naamv.	goede	goede	goede	goede
2 „	goeden	goede	goeden	goede
3 „	goeden	goede	goeden	goeden
4 „	goeden	goede	goede	goede

Er is *onderscheid* tusschen: een goed koning en een goede koning — een oud minister, een oude minister, een oud-minister — een gemeen soldaat en een gemeene soldaat.

Een *Bijv. Naamw.* kan ook als *Z. N. W.* voorkomen en dan dient het om *personen* naar eene *kenmerkende* hoedanigheid te noemen; b. v. armen, rijken.

41. **Niet verbogen** worden:

- a. *Stoffelijke* Bijv. nw. op *-en* eindigende.
- b. *Bijv. nw.* die op *-er* eindigen en van den naam eener *plaats* afkomen; b. v. *Rotterdammer beurtman*.
- c. De Bijv. nw. *rechter* en *linker*.

- d. Veelal de *meerlettergrepige* Bijv. nw. en *deelwoorden*, die op *-en* en *-er* eindigen; b. v. een *aangenamer plicht* en niet: een *aangenameren plicht*.
- e. Als 't Bijv. nw. als *bijstelling* achter een *Z. N. W.* komt; b. v. die *tuin*, zoo *fraai*.

42. De Bijv. nw. bezitten nog vormen om de verschillende *graden* der hoedanigheid uit te drukken. Zij heeten **trappen van vergelijking**.

Er zijn er drie: de *stellende*, de *ver grootende* en de *overtreffende* trap.

De *stellende* trap is het onveranderde Bijv. nw.; b. v. *braaf*, *fraai*.

De *ver grootende* trap wordt gevormd door achter den stellenden trap *-er* te voegen; b. v. *braver*, *fraaier*.

De *overtreffende* trap wordt gevormd door achter den stellenden trap *-st* of *-ste* te plaatsen; b. v. *braafste*, *fraaiste*.

Als de stellende trap op *s* of *sch* eindigt, wordt er om den overtreffenden trap te vormen alleen eene *-t* achter gevoegd; b. v. *wijs—wijst*, *trotsch—trotscht*.

Soms worden de trappen van vergelijking aangeduid door de woorden *meer* en *meest*; b. v. *meer* gebruikelijk en *meest* gebruikelijk.

Eindigt de stellende trap op *r*, dan wordt vóór den uitgang *-er* van den vergrootenden trap eene *d* ingevoegd; b. v. *helder—helderder*.

De *ver grootende* trap wordt gevolgd door 't voegwoord *dan*. b. v. *Jan is grooter dan Piet*.

43. Sommige Bijv. nw. vormen hunne trappen **onregelmatig**.

Stellende trap.	Vergrootende trap.	Overtreffende trap.
goed	beter	best
kwaad (erg)	erger	ergst
veel	meer	meest
weinig	minder	minst
vroeg	eer (vroeger)	eerst
gaarne (graag)	liever	liefst

Best staat voor *betst* van den stellenden trap *bet*, dat *goed* beteekent.

44. Verbuiging van een *Z. N. W.* met *Bijv. nv.* en en *Lidw.*

	Enkelvoud.	Mannelijk Meervoud.	
1 nv.	de hooge boom	de hooge boomen	een hooge boom
2 "	des hoogen booms	der hooge boomen	eens hoogen booms
3 "	den hoogen boom	den hoogen boomen	eenen hoogen boom
4 "	den hoogen boom	de hooge boomen	eenen hoogen boom
Vrouwelijk			
1 nv.	de oude jurk	de oude jurken	eene oude jurk
2 "	der oude jurk	der oude jurken	eener oude jurk
3 "	der oude jurk	den ouden jurken	eener oude jurk
4 "	de oude jurk	de oude jurken	eene oude jurk
Onzijdig			
1 nv.	het zwarte paard	de zwarte paarden	een zwart paard
2 "	des zwarten paards	der zwarte paarden	eens zwarten paards
3 "	het (den) zwarte (n) paarde	den zwarten paarden	een (en) zwarte (n) paarde
4 "	het zwarte paard	de zwarte paarden	een zwart paard

45. Telwoorden. (Telw.) zijn woorden, die de hoeveelheid der zelfstandigheden te kennen geven; b. v. vijf, acht, tien, sommige.

De telwoorden worden verdeeld in *hoofd-* en *ranggetallen*.

46. Hoofdgetallen duiden aan *hoeveel* voorwerpen er van dezelfde soort zijn genomen; b. v. een, tien, honderd.

Ranggetallen geven te kennen 't *hoeveelste* voorwerp bedoeld wordt; b. v. eerste, tiende, honderdste.

De *ranggetallen* zijn van bijvoeglijke naamwoorden afgeleid.

De ranggetallen zijn *bepaald*; b. v. zesde, twintigste — of *onbepaald*; b. v. zooveelste.

Hoofd- en ranggetallen heeten samen **bepaalde** telw.

Onder de *bepaalde* telwoorden rekent men ook de *noemers* der breuken; b. v. twee vijfde.

't Woord *ander* is een bepaald telwoord en beteekent twee — 't wordt dikwijls in tegenoverstelling van de woorden *zelf*, *zulk*, *dezelfde* gebruikt.

47. **Onbepaalde** telw. wijzen op de hoeveelheid zonder ze te noemen; b. v. alles, al, beide, ieder, iegeljk, eenig, ettelijk, genoeg, half, wat.

Hieronder zijn er eenige, die geene hoeveelheid aanwijzen, maar wel eene bijzonderheid er van te kennen geven; b. v. genoeg, iegeljk, gezamenlijk, elk, iederen.

Er is onderscheid tusschen *veel* menschen gaan naar de kerk en *vele* menschen gaan naar de kerk. 't Eerste ziet op 't *aantal*, 't tweede op de *soort*.

Geen is 't *ontkennend* telwoord; b. v. hij heeft *geen* geld in den zak.

48. **Afgeleide** telw. worden van de hoofdgetallen gevormd door de achtervoegsels *-tig* en *-lif*; b. v. *dertig*, *elf* (een*lif*).

Om ranggetallen te vormen dienen de achtervoegsels *-de* en *-ste*: *derde*, *honderdste*.

Eerste is gemaakt van 't bijwoord *eer*.

49. De **telw.** die **samen** den naam eener hoeveelheid uitmaken, blijven gescheiden, behalve *tien* en *honderd*, die met andere verbonden worden; b. v. *achttien*, *negenhonderd*.

Sommige telwoorden zijn *samengesteld* uit een ranggetal en 't telwoord *half*; b. v. *dertiendhalf*; dit bet. *twaalf heelen* en 't *dertiende half*.

't Telwoord *alles* bestaat uit *al* en *des*, de 2^e nl. van 't aanw. V. N. W. *die*.

Alleen bestaat uit de telw. *al* en *een*,

50. Onder de telwoorden rekt men nog:

- a. de *herhalingsgetallen*: eenmaal, driekeer, vierwerf.
- b. " *verdubbeltallen*: tienvoudig, drievuldig.
- c. " *soortgetallen*: tweeërlei, allerhande.

Lei en *hande* waren vroeger Z. N. W. — *maal* is het nog.

51. 't Telwoord *een* wordt als 't lidwoord van eenheid verbogen.

De *hoofdgetallen* kunnen ook in 't meervoud gebruikt worden; b. v. de overzetting der *Zeventigen*.

In *honderden* schapen, *duizenden* guldens zijn *honderd* en *duizend* Z. N. W. met den meervoudsuitgang *-en*.

Men schrijve: de zomer en de winter schenken beide genoegens; maar: Jan en Willem zijn beiden lastige knapen.

52. Voornaamwoorden (V. N. W) zijn woorden, die dienen om zelfstandigheden aan te wijzen.

Ze worden verdeeld in 7 soorten: 1. *Persoonlijke*, 2. *Bezittelijke*, 3. *Aanwijzende*, 4. *Bepaling -aankondigende*, 5. *Vragende*, 6. *Onbepaalde*, 7. *Betrekkelijke*.

De V. N. W. kunnen **zelfstandig** en **bijvoeglijk** gebruikt worden. Het V. N. W. is *bijvoeglijk* als de zelfstandigheid genoemd en tevens *aangewezen* wordt; b. v. *dat is zijn boek*; — het is *zelfstandig* als de zelfstandigheid alleen *aangewezen* wordt; b. v. *wie doet dat?* *Zijn* is hier een bijvoeglijk en *wie* en *dat* zijn zelfstandige V. N. W.

53. Persoonlijke V. N. W. dienen om den *spreker*, den *hoorder* of een *derden* persoon aan te wijzen.

Er zijn dus *drie personen* (woordvormen) der V. N. W.: 1^e, 2^e en 3^e persoon.

De 1^e p. *Enk.* wordt gebruikt als men van *zichzelven* spreekt; b. v. *ik* werk.

De 2^e p. *Enk.* wordt gebruikt als men spreekt van een *ander*, tot *wien* men spreekt.

De 3^e p. *Enk.* wordt gebruikt als men spreekt van een *ander*, tot *wien* men *niet* spreekt; b. v. *hij* loopt.

De 1^e p. *Meerv.* wordt gebruikt als men van *zich zelven* en tegelijk van een *ander* spreekt; b. v. *wij* spreken.

De 2^e p. *Meerv.* wordt gebruikt als men spreekt van *meer* dan een en tegelijk *tegen* die spreekt; b. v. *gij* spreekt.

De 3^e p. *Meerv.* wordt gebruikt als men spreekt van *anderen*, tegen *wien* men *niet* spreekt; b. v. *zij* spreken.

54. Verbuiging van de Persoonlijke V. N. W.

	1 ^e Persoon.		2 ^e Persoon.	
	Enkclv.	Meerv.	Enkelv.	Meerv.
1 ^e	nv. ik	wij	(die)	gij
2 ^e	" mijns, mijner	onzer	(dijner)	uws, uwer
3 ^e	" mij, me	ons	(dij)	u
4 ^e	" mij, me	ons	(dij)	u

		3e Persoon,		Onzijdig.	
Mannelijk.		Vrouwelijk.			
Enkelv.	Meerv.	Enk. en Meerv.	Enkelv.	Meerv.	
1e nv. hij		zij, ze	zij	het	zij, ze
2e " zijns, zijner		hunner	harer, haars	zijns	hunner
3e " hem		hun, ze	haar	het	hun
4e " hem		hen	haar	het	hen

Het V. N. W. van den *tweeden* persoon *enkelvoud* wordt thans vervangen door dat van den *tweeden* persoon *meervoud*.

55. *Zich* is een **terugwerkend** persoonlijk V. N. W. en wordt in den 3^{en} en 4^{en} nv., in de beide getallen en in de drie geslachten gebruikt.

Elkander en *malkander* zijn **wederkeerige** V. N. W. en hebben in den 2^{en} nv. *elkanders*, *malkanders*; in den 3^{en} nv. *elkanderen* en *malkanderen*; b. v. zij slaan *elkander*, bet. de een slaat den ander, en in: hij slaat *zich*, is *zich* dezelfde persoon, die de werking verricht en ondergaat.

56. **Bezittelijke** V. N. W. wijzen aan of eene zelfstandigheid met den spreker, den hoorder, of een derden persoon in betrekking staat.

De bezittelijke V. N. W. zijn: *mijn, ons, uw, zijn, haar, hun.*

57. De bezittelijke V. N. W. vóór een Z. N. W. geplaatst worden **sterk** verbogen; als 't Z. N. W., waarbij ze behooren weggelaten is hebben ze de **zwakke** vormen.

Sterke verbuiging van het bezittelijk V. N. W.

		Enkelvoud.	Onzijdig.	Meervoud.
Mannelijk.		Vrouwelijk.	voor de drie geslacht.	
1e nv. mijn		mijne	mijn	mijne
2e " mijns		mijner	mijns	mijner
3e " mijner, mijn		mijner	mijnen, mijn	mijnen
4e " mijnen, mijn		mijne	mijne	mijne

Voorbeelden van **zwakke** verbuiging: *mijn oom en de hare* — *uw neef en de zijne*.

Alle bezittelijke V. N. W. hebben *tweeërlei getal*: dat van den *bezitter* en dat van de *bezitting*; b. v. in: *hare* boeken zijn *fraai* gebonden, is *hare* *enkelvoudig*, ziende op den *bezitter* en *meervoudig* ziende op de *bezitting*.

De bezittelijke V. N. W. van den 3den persoon hebben bovendien nog *tweeërlei geslacht*, dat van den *bezitter* en dat van de *bezitting*; b. v. in: zijne zusters gaan Zaterdag naar Haarlem, is *zijne* mannelijk *enkelvoudig* naar den bezitter en vrouwelijk *meervoudig* naar de bezitting.

Dijn, het bezittelijk V. N. W. van den 2den persoon, is alleen nog over in de uitdrukking het *mijn* en *dijn*.

Bezittelijke V. N. W. komen nog wel zonder Z. N. W. voor als de beteekenis van het Z. N. W. ook zonder vermelding er van, bekend is; b. v. Groet u en de uwen.

58. Aanwijzende V. N. W. zijn voornaamwoorden, die door aanwijzing te kennen geven *wie* of *wat* bedoeld wordt.

Eenige geven te kennen of de voorwerpen zich al dan niet in de nabijheid van den spreker bevinden.

Zij zijn : *die, dat, dit, deze, gene; zulk, zoodanig, dusdanig, dergelijk, dezelfde* en *dezelve, zeker*.

Deze wordt gebruikt voor voorwerpen, die nabij zijn, *die* voor zulke, welke veraf zijn; b. v. deze tafel en die stoel; *gene* duidt aan, dat zich tusschen den spreker en 't aangewezen voorwerp nog een ander bevindt; b. v. aan gene zijde van den dijk; *dit* en *dat* staan in beteekenis gelijk met *deze* en *die* en worden alleen voor Onz. Z. N. W. gebruikt.

Zeker gebruikt men om te kennen te geven, dat men niet aanwijzen kan of wil; b. v. in zeker dorp woonde een heer, enz.

59. Verbuiging van *deze, die* en *gene*.

	Enkelvoud.		Meervoud.	
	Mannelijk.	Vrouwelijk.	Onzijdig.	Voor de 3de gesl.
1e nv.	deze	deze	dit	deze
2e "	dezes	dezer	dezes	dezer
3e "	dezen	dezer, deze	dezen, dit	dezen
4e "	dezen	deze	dit	deze
<hr/>				
1e nv.	die	die	dat	die
2e "	diens, dies	dier	diens, dies	dier
3e "	dien	dier	dien, dat	dien
4e "	dien	die	dat	die
<hr/>				
1e nv.	gene	gene		gene
2e "	genes	gener		gener
3e "	genen	gener		genen
4e "	genen	gene		gene.

Naast de opgegeven vormen van *die* hebben we nog de 2e nv. *des* en *der* in *desniettemin*, *dermate*, *desgelijks*. Van *der* is **d** soms weggelaten en dit *er* is zeer te onderscheiden van een ander *er*, dat de verkorting is van 't bijwoord *daar*, b. v. in: **er** zijn *er*, is 't eerste 't bijwoord, 't tweede 't voornw. De 3e nv. van 't onz. enkelv. *dat*, komt nog voor in te *dien* einde — de 3e nv. van *dit* komt voor in: te *dezen* opzichte. *Dezelve* heeft in 't onz. enkelv. *hetzelve* en tot tweede naamvallen *deszelfs* en *deszelve* vóór de ZNW, en *deszelve* en *derzelve* achter de Z. N. W.

60. De *aanwijzende* V. N. W. worden dikwijls vervangen door de *samengekoppelde* bijwoorden *daarvan*, *daarin*, *daarmede*, *hieraan*; b. v. hebt gij in *dat* huis gewerkt? **Ja**, *daarin* was ik bezig.

Eenige *bijwoorden* van *tijd* en *plaats* zouden onder de *aanwijzende* V. N. W. kunnen geteld worden; b. v. *hier*, *daar*, *ginds*; *dan*, *ooit*, *nooit*, *wanneer*.

61. **Bepaling-aankondigende** V. N. W. zijn zulke V. N. W., die een bepalenden zin bij zich behoeven om een voorwerp aan te wijzen. Ze *kondigen* dus de *bepaling* aan.

Zij zijn: *degene*, *diegene*, *hetgene*, *zoodanig*; b. v. *degene*, die dit beweert, vergist zich — *datgene*, wat hij daar zei, is moeilijk te bewijzen.

Sommige *aanwijzende* V. N. W., te weten: *die*, *dezelfde*, *dusdanige*, *zoodanig*, *zulk* worden even als de de persoonlijke V. N. W. *hij* en *zij* wel als *bepaling-aankondigende* gebruikt.

62. **Onbepaalde** V. N. W. *duiden* slechts de voorwerpen aan.

Zij zijn: *iemand*, *iets*; *niemand*, *niets*; *wat*, *men*.

Iemand en *niemand* hebben in den tweeden naamval *niemands* en *iemands*.

Men komt alleen in den eersten naamval voor.

63. Vragende V. N. W. vragen naar personen en zaken.
Zij staan aan 't begin eener vraag.

Zij zijn: *wie, wat, welke, hoedanige.*

Vragen, waarop ja of neen geantwoord moet worden, beginnen met een werkwoord. b. v. Hebt gij gewandeld? Ja.

Andere vragen hebben vooraan een *Vraagwoord.*

Eenige vragen kunnen door hunnen vorm *ontkenning* of *bevestiging* uitdrukken; b. v. Wie heeft ooit God gezien? Wie heeft zich daarover niet verheugd?

Wie en wat zijn zelfstandige V. N. W., welke is een bijvoeglijk V. N. W. wie vraagt naar personen, *wat* naar zaken; *welke* naar beide — *hoedanig* vraagt naar *eigenschappen* van beide.

De *bijwoorden* waar, wanneer worden *vragende* bijwoorden genoemd; b. v. waar en wanneer gaat gij spelen?

Hoe is nu eens een *vragend bijwoord*, dan weder *vragend* *bijv. naamw.*; b. v. hoe leest Jan? Antw. mooi. (*bijv.*) *Hoe* is die *weg*? Antw. mooi. (*bijv. naamw.*)

64. Verbuiging der vragende V. N. W.

	Enkelvoud.			Meervoud.
	Mannel.	Vrouwel.	Onz.	Voor de drie gesl.
1 nv.	wie	wie	wat	wie
2 "	wiens	wier	wiens	wier
3 "	wien	wie	wien	wien
4 "	wien	wie	wat	wie
1 "	welk(e)	welke	welk	welke
2 "	welks			
3 "	welken	welke	welke (welk)	welken
4 "	welken	welke	welk	welke.

Wat heeft geen 2^{en} en ook geen 3^{en} naamval. Men gebruikt daarvoor de gelijksoortige vormen van *wie*, of drukt dit door *omschrijving* uit; b. v. van wat, aan wat.

De 2^e naamval van *welke* wordt altijd *omschreven*. Er is verschil tusschen de vormen *welk* en *welke* M. E. 1^e nv.; de eerste vraagt naar den *persoon*, de tweede naar de *hoedanigheid*.

De 2^e naamv. onzijdig enkelv. *wes* treft men in *weshalve* aan.

65. Betrekkelijke V. N. W. verbinden een bijzin met een Z. N. W. of een V. N. W.

Zij zijn: *die, dat, welke, (dewelke, hetwelk), wie, wat, hetgeen.*

't Betrekkelijke V. N. W. komt dikwijls achter een bepaling-aankondigend; *hij, die* te vreden is, enz.

Soms vervangen zij elkander; b. v. *wie* niet zaait, zal niet oogsten, voor: *hij die* enz. — *hetgeen* gij zegt, niet hetgeen, dat gij zegt, is waar.

60. Verbuiging van 't betrekkelijke V. N. W.

	Enkelvoud.	Meervoud.			
	Mannelijk.	Vrouwelijk.	Onzijdig.	Voor alle gesl.	
1 nv. die,	welke	die,	welke	dat, hetwelk	die welke
2 " wiens,	welks	dier,	welker	welks	wier welke
3 " wien,	welken	die,	welke	dat, hetwelke	wien welke
4 " dien,	welke	die,	welke	dat, hetwelk	die welke

Na voorzetsels gebruikt men niet *die* en *dien*, maar *wie* en *wien*; b. v. de jongen, met wien gij u ophoudt, is een deugniet.

De betrekkelijke V. N. W. worden dikwijls vervangen door de *samengestelde* bijwoorden *waaraan*, *waarvan*; b. v. dat is het kind, waarvan gij gesproken hebt.

67. Werkwoorden (Werkw.) zijn woorden, die eene handeling of een toestand te kennen geven; b. v. roepen, gaan, liggen, drogen.

68. Men kan zich eene werking voorstellen als *onvoltooid* of *voltooid*; b. v. ik wandel, ik heb gewandeld. — als *tegenwoordig*, *verleden* of *toekomend*; b. v. ik spreek, ik sprak, ik heb gesproken, ik had gesproken, ik zal spreken, ik zou spreken, ik zal gesproken hebben, ik zou gesproken hebben.

De vormen der Werkw. waardoor dit uitgedrukt wordt, heeten **tijden**.

De tijden zijn *enkelvoudig* of *samengesteld*.

Enkelvoudige tijden zijn de stam *met* of *zonder* uitgangen.

Samengestelde tijden worden door middel van de werkw. *hebben*, *zijn* en *zullen* gevormd.

Deze werkw. heeten *hulpwerkw.*; *zijn* en *hebben* van den *verleden*, *zullen* van den *toekomenden* tijd.

De *overgankelijke* werkw. worden steeds met *hebben* vervoegd, behalve *vergeten*, *beginnen* en eenige andere, die vroeger *onovergankelijk* waren.

Sommige *onovergankelijke* werkw. worden *altijd* met *hebben*, an-

dere met *zijn*, nog andere dan eens met *zijn*, dan weder met *hebben* vervoegd.

De eerste duiden eene *handeling* aan, b. v. ik heb gelachen, de andere een *toestand*, uit de handeling voortgekomen, b. v. ik ben gekomen; de laatste worden met *hebben* verbogen, als ze eene *geëindigde* werking aanduiden; b. v. ik heb gelezen; met *zijn*, als de *toestand* bedoeld wordt uit de handeling gevolgd; b. v. ik ben geslagen.

69. De Werkw. hebben acht tijden:

- a. de *tegenwoordige* tijd (Teg. t.) stelt de werking voor als onvoltooid, nog voortdurende; b. v. ik loop.
- b. de *onvolmaakt verleden* tijd (O. V. t.) als onvoltooid in het verledene; b. v. ik liep.
- c. de *volmaakt verleden* tijd (V. V. t.) als voltooid in het tegenwoordige b. v. ik heb geloopt.
- d. de *meer dan volmaakt verleden* tijd (M. d. V. V. t.) als voltooid in het verledene; ik had geloopt.
- e. de *eerste toekomstige* tijd (1e T. t.) als toekomstend onvoltooid in het tegenwoordige; b. v. ik zal loopen.
- f. de *tweede toekomstige* tijd (2e T. t.) als toekomstend voltooid in het tegenwoordige; b. v. ik zal geloopt hebben.
- g. de *eerste verleden toekomstige* tijd (1e V. T. t.) als toekomstend onvoltooid in het verledene; b. v. ik zou loopen.
- h. de *tweede verleden toekomstige* tijd (2e V. T. t.) als toekomstend voltooid in het verledene; b. v. ik zou geloopt hebben.

70. De vormen die aanduiden of men eene werking als *zeker*, *mogelijk* of *wenschelijk* voorstelt, heeten **wijzen**.

De Werkw. hebben vier wijzen: de *aantoonende*, de *aanvoegende*, de *gebiedende* en de *onbepaalde* wijs.

71. De **aantoonende** wijs stelt iets voor als *werkelijk*; b. v. hij kwam, hij zag, hij overwon, de **aanvoegende** wijs stelt iets voor als *mogelijk* of *wenschelijk*; b. v. hij

kwame! — de **gebiedende** wijs stelt iets voor als een *gebod*, een *verzoek*; b. v. *werk wat voort!*

De *gebiedende* wijs is uit de *aanvoegende* ontstaan. Zij wordt wel omschreven door 't hulpwerk *laten*; b. v. *laat mij zoeken*.

De *aanvoegende* wijs wordt gebruikt: a. in *voorwerpszinnen*, die een wensch of bevel uitdrukken, b. in *doelaanwijzende* bijzinnen; c. achter de woorden *tenzij*, *ten ware*.

Zij wordt wel omschreven door de hulpwoorden *mogen* en *zullen*; b. v. *moge hij kome!*

De werkw. *laten*, *mogen* en *zullen* heeten *hulpwoorden* van *wijze*.

72. De **onbepaalde** wijs is de vorm, die noemt wat het werkwoord beteekent; b. v. *lezen*, *spreken*. Daartoe worden ook de *deelwoorden* gebracht.

Deelwoorden duiden *toestanden* aan, die door de werking ontstaan zijn. Er zijn er twee: het *tegenwoordig* of *bedrijvend* en het *verleden* of *lijdend* deelwoord. b. v. *sprekende*, *gesproken*; — 't eerste duidt den *toestand* aan, van den werkenden persoon, 't laatste stelt de werking als *geëindigd* voor.

De *onbepaalde* wijs teg. tijd bestaat uit den stam der werkw. en de uitgang *-en*; b. v. *zaaien* bestaat uit *zaai* en *-en*. De overgangslitter *j* wordt niet geschreven.

De *onbepaalde* wijs kan een Z.N.W., de *deelwoorden* kunnen bijv. n.w. vormen.

De *onbepaalde* wijs komt *verbogen* voor in de woorden *achtingswaardig*, tot *weerziens*.

73. Men spreekt ook wel van *wijzigende* werkw. en verstaat dan daardoor werkw. die nooit of alleen in sommige gevallen, anders dan met een werkw. verbonden in de *onbepaalde* wijs kunnen voorkomen. Zij zijn: *durven*, *kunnen*, *mogen*, *moeten*, *willen*, *poegen*, *trachten*, *behoeven*, *vermogen*.

74. De *aantoonende* wijs telt *acht* tijden, de *aanvoegende vier*, de *onbepaalde vier* en de *aantoonende* wijs *één* tijd.

75. De werkw. worden naar hunne *beteekenis* verdeeld in **overgankelijke** en **onovergankelijke**.

76. **Overgankelijke** werkw. zijn zulke, waarbij een voorwerp als bepaling *kan* komen; b. v. *wasschen*, *cten*, *slaan*.

77. **Onovergankelijke** werkw. zijn zulke, waarbij geen voorwerp als bepaling kan komen; b. v. staan, slapen, rusten.

't Zelfde werkw. kan nu een *overgankelijk*, dan een *onovergankelijk* werkw. zijn; b. v. de jongen slaat zijn bok, (overg.) de jongen slaat uit het venster (onoverg.)

De werkw. *vragen, leeren, onderwijzen*; ook *noemen* en *heeten* hebben twee voorwerpen bij zich; b. v. ik vroeg hem een boek ter leen, ik leer hem schrijven, ik onderwijs hem het rekenen; ik noem of heet hem een knappen jongen.

78. Een **Overgankelijk** werkw. kan *bedrijvend, lijdend* of *terugwerkend* gebruikt worden. De vormen der werkw. die dat aanduiden heeten **geslachten**.

79. 't *Bedrijvend* geslacht is de vorm, die voorkomt als gezegde van dengene, die de werking verricht; b. v. — ik heb geschreven.

't *Lijdend* geslacht is de vorm, die als gezegde voorkomt van hetgeen de werking *ondergaat*; b. v. hij wordt geslagen.

't *Terugwerkend* geslacht is de vorm, die aanduidt, dat degeen die de werking *verricht* ook tevens de werking *ondergaat*; b. v. hij kleedt zich.

Toevallig terugwerkend zijn: zich kleeden, zich wasschen.

Noodwendig " " : zich verbeelden, zich schamen.

Werkw., die alleen met een Z. N. W. of bijv. naamw. verbonden 't volledig gezegde uitmaken, heeten *zelfstandige* werkwoorden. *Zijn* is een zelfstandig werkwoord.

Soms komen *heeten, blijven, blijken, schijnen, worden* als zoodanig voor.

80. Werkwoorden, waarbij het onderwerp door 't onz. pers. V. N. W. **het** wordt uitgedrukt heeten **onpersoonlijke** werkw.

Echte onpersoonlijke werkw. zijn: regenen, hagelen, donderen.

Onechte " " " " het *ontbreekt* hem aangeld.
het *gaat* hun goed.

Schijnbare " " " " het *berouwt* mij, het *smart* mij.

81. De werkw. worden naar de *wijze* der *vervoeging* in

gelijk- en ongelijkvloeiende, zwakke en sterke werkw. verdeeld.

Ongelijkvloeiende werkw. zijn zulke, die in de vervoeging van klank veranderen en 't verleden deelwoord op **-en** maken.

Gelijkvloeiende werkw. zijn zulke, die niet van klank veranderen en wier verleden deelwoord op **d** of **t** eindigt.

82. Om werkw. te kunnen **vervoegen** moet men de *stammen* en de *uitgangen* kennen.

Eenige werkw. hebben in de vervoeging vier, drie of twee *stammen*, de gelijkvloeiende werkw. één *stam*.

Spreken heeft vier stammen. Spreek, Teg. t. — Sprak, enkelv. O. V. T. — Spraak meerv. O. V. T. — Sprook deelw.

Lezen heeft drie stammen: lees, Teg. t. — lees, enkelv. O. V. T. — laas, meerv. O. V. T.

Krijgen heeft twee stammen; krijg, Teg. t. — kreeg, enkelv. O. V. t.

83. De **uitgangen** zijn:

Aant. wijs	Aanv. wijs	Geb. wijs	Onb. wijs
	Tegenw. tijd.		- en
Enkelvoud.			
1 ^e p. - e	- e		
2 ^e " - ontbreekt	ontbreekt.		
2 ^e " - t	- e		
Meervoud.			
1 ^e p. - en	- en		
2 ^e " - t	- et	- t	
3 ^e " - en	- en		
Verleden tijd.			
Enkelvoud.			
1 ^e p. —	- e		
2 ^e " ontbreekt	ontbreekt.		
3 ^e " —	- e		
Meervoud.			
1 ^e p. - en	- en		
2 ^e " - et	- et		
3 ^e " - en	- en		

De uitgang van den *eersten* persoon enkelv. van den teg. tijd aant. wijs wordt weggelaten.

De tweede persoon *enkelv.* komt niet meer voor, maar wordt door den tweeden persoon *meervoud* vervangen.

De tweede persoon enkelv. had oudtijds tot uitgang **s**; b. v. du lieps.

84. De verledene tijden der **gelijkvloeiende** werkw. worden gevormd door achter den stam **-de** te plaatsen. — **-de** staat voor **deed**, O. V. tijd van *doen*.

Als de stam van 't werkw. eindigt op *eene scherpe letter*, wordt **-de** in **-te** veranderd.

Komen **f** en **s** in de plaats van **v** en **z** dan blijft de tijdsuitgang **-de**, behalve bij *vonnissen*.

Hun *verleden* deelw. wordt gevormd door vervoeging van **ge** en door achtervoeging van **d** of **t**, naar gelang de O. V. tijd eerste persoon op **-de** of **-te** eindigt.

ge wordt weggelaten als 't werkw. met een der voorvoegsels aanvangt.

Eindigt de stam reeds op **d** of **t**, dan laat men den uitgang van het verl. deelw. weg.

In den O. V. tijd heeft het werkw. dan **dd** of **tt**.

't *Tegenwoordig* deelwoord wordt gemaakt van den teg. tijd der onbepaalde wijs door er **-de** achter te voegen.

85. De **ongelijkvloeiende** werkw. worden verdeeld in *tien* klassen.

Hier volgen van elke klasse twee voorbeelden:

1 ^e klasse: drinken, helpen, —	2 ^e klasse: breken, stelen.
3 ^e " bidden, eten, —	4 ^e " dragen, varen.
5 ^e " bijten, blijven, —	6 ^e " gieten, buigen.
7 ^e " hangen, houden, —	8 ^e " blazen, braden.
9 ^e " loopen, houwen, —	10 ^e " heeten, scheiden,

86. Werkwoorden, die in de vorming der tijden of personen van de regels der vervoeging afwijken, heeten **onregelmatige** werkw.

Zij zijn:

kunnen, mogen, moeten, weten, zullen.

In deze werkw. is de tegenw. tijd eigenlijk een O. V. tijd; daarom heeft de 3^e pers. enkelv. geene **t**. Zij heeten werkw. met *opgeschoven verleden* tijd.

Bij *kunnen, moeten* en *mogen* ontbreekt de gebiedende wijs. Van *moeten* en *zullen* is 't verleden deelw. en van *mogen, moeten* en *weten* de **ø** van den O. V. tijd verloren.

Zullen heeft geen tegenw. tijd der aanvoegende wijs. De **s** in *was* en *wist* is door invloed van den tijdsuitgang **-te** uit de **t** van *moet* en *weet* ontstaan.

durven is regelmatig zwak: durfde, gedurfd; de verl. tijd **dorst** is onregelmatig sterk.

doen.

zijn. De vervoeging van *zijn* heeft vormen van andere werkw.: *wezen, zijn*. Van *wezen* komt *gewezen*, als bijv. nw. gebruikt.

willen heeft de vormen van den teg. tijd *aanvoegende* wijs voor den ontbrekenden tijd der aant. wijs, daarom heeft de 3e persoon enkelv. geene **t**.

hebben, van hebben komt *behebt*.

werken heeft naast *werkt, gewerkt*, de vormen *wrocht, gewrocht*. *kunnen, zoeken, brengen, denken, dunken* missen den tijdsuitgang **-e** in den onv. verl. tijd.

plegen beteekent *gewoon zijn*, en neemt dan de **t** in den O. V. tijd der aantoonende wijs aan. 't Beteekent ook *doen* in is dan zwak.

Aanmerkingen op de vervoeging van eenige werkw.

Komen heeft in den O. V. tijd eene **w**; kwam. *Komen* staat voor **kwemen**.

worden, de verl. tijd heeft twee klanken **ie** en **e**, wierd, werd.

zien en *slaan* staan voor *ziegen* en *slagen*, vandaar de **g** in *zagen* en *sloeg*.

gaan staat voor *gangen*, vandaar de **g** in *ging*

staan " " *stonden*, vandaar de **nd** in *stond*.

zweren beteekent *etieren* en heeft dan zwoor O. V. t.

" " een *eed* doen en heeft dan zwoer.

houden staat voor *halden*, vandaar de **l** in *hield*.

barsten, wreken, malen, lachen, bakken, bannen, spannen, braden, zouten hebben zwakke Verl. tijden maar sterke deelwoorden.

Vriezen en *verliezen* hebben in den O. V. T. vroor en verloren. De **r** verandert wel meer in **s**.

Krijgen en *stijven* worden zwak en sterk vervoegd, met verschillende beteekenissen.

Klieven heeft gekliefd — *kluiven*: gekloven — *kloven* heeft gekloofd.

Laten beteekent: *niet doen*; bv. hij laat het werken en gaat bedelen,

b. *Onveranderd* laten; b. v. hij laat Gods water over Gods akker loopen.

c. *Veroorzaken*; b. v. hij laat zijne kinderen loopen.

Pluimstrijken, dagvaarden, beeldhouwen worden zwak verbogen.

87. De sterke werkw. zijn **stamwoorden**, behalve enkele, die vroeger zwak werden vervoegd; b. v. *zenden, prijzen*.

De zwakke werkw. zijn **afgeleid**; sommige *rechtstreeks*; b. v. ploegen van ploeg; andere door een *achtervoegsel*.

88. **Rechtstreeks** worden werkw. afgeleid:

- a. Van een *Z. N. W.*; b. v. tuigen van tuig — wapenen van wapen.
- b. Van een *Bijv. nw.*; b. v. pletten van plat — temmen van tam — vlotten van vlot.
- c. Van een *Werkw.*; b. v. zetten van zitten, — drenken van drinken, — leggen van liggen, — voeren van varen, — zoogen van zuigen.

De afgeleide werkw. onder a. beteekenen *voorzien*, van wat de stam aanwijst; die onder b. in den *toestand brengen*, aangewezen door den stam: die onder c. *veroorzaken* 't geen de stam te kennen geeft. a. wapenen bet. van wapenen voorzien. b. pletten is plat maken. c. zetten is doen zitten.

- d. Van een *Bijw.*, b. v. uiten van uit — innen van in.

89. De **achtervoegsels**, die werkw. vormen, zijn:

1°. *-ig*, 2°. *-el*, 3°. *-er*, 4°. *-eeren*. Voorbeelden: 1°. vastvestigen, vergift - vergiftigen, 2°. bidden - bedelen, wend - wandelen, 3°. klappen klapperen, blaken - blakeren, voet - voeteeren, half - halveeren.

90. **Samengestelde** werkw. kunnen tot eerste lid hebben:

- a. een *Z. N. W.*, b. v. handhaven, beeldhouwen.
- b. „ *Bijv. nw.* „ schoonmaken, grootbrengen.
- c. „ *Werkw.*; „ spelevaren.
- d. „ *Telwoord*; „ vierendeelen.
- e. „ *Bijwoord*; „ weldoen, aanhalen, opvoeden, overwegen.
- f. een *Voorvoegsel*, b. v. behooren, erkennen, gelooven, herhalen, ontvangen.

Omtrent de *werkw.* met *bijwoorden* samengesteld valt op te merken, dat er sommige zijn, die naar de beteekenis dan eens den *klemtoon* op 't bijwoord, dan weder op 't werkw. krijgen; b. v. overwegen en overwégen — *onderhouden* en *onderhouden*.

91. **Vervoeging** van het Overgankelijk, regelmatig, ongelijkvloeiend, persoonlijk werkwoord **dragen**.

Aantoonende wijs

Tegenw. tijd.	O. V. T.	V. V. T.	M.d.V.V.t.	1e Toek. t.
Enkelv.				
1 p. ik draag	ik droeg	ik heb	ik had	ik zal
2 - (gij draagt)	(gij droegt)	(gij hebt)	(gij hadt)	(gij zult)
3 - hij draagt	hij droeg	hij heeft	hij had	hij zal
Meervoud.				
1 p. wij dragen	wij droegen	wij hebben	wij hadden	wij zullen
2 - gij draagt	gij droegt	gij hebt	gij hadt	gij zult
3 - zij dragen	zij droegen	zij hebben	zij hadden	zij zullen

Enkelv. 2e toek. t.				
1e p. ik zal	gedragen hebben.	1e V. toek. t.	2e V. toek. t.	gedragen hebben.
2e - gij zult		ik zou	ik zou	
3e - hij zal		gij zoudt (zoudet)	gij zoudt (zoudet)	
Meerv.				
1e p. wij zullen	gedragen hebben.	wij zouden	wij zouden	gedragen hebben.
2e - gij zult		gij zoudt (zoudet)	gij zoudt (zoudet)	
3e - zij zullen		zij zouden	zij zouden	

Aanvoegende wijs.

Tegenw. tijd.	O. V. tijd.	V. V. tijd.	M. d. V. V. t.
Enkelv.			
1e p. ik drage	ik droege	ik hebbe	ik hadde
2e - gij draget	(gij droeget)	gij hebbet	(gij haddet)
3e - hij drage	hij droege	hij hebbe	hij hadde
Meerv.			
1e p. wij dragen	wij droegen	wij hebben	wij hadden
2e - gij draget	gij droeget	gij hebbet	gij haddet
3e - zij dragen	zij droegen	zij hebben	zij hadden

Gebiedende wijs.
 Enkelvoud draag
 Meervoud draagt.

Onbepaalde wijs.

Teg. t. draag   Deelwoord.
 Verl. tijd. gedragen hebben.   tegenw. deelw. dragende.
 Toek. tijd. zullen dragen.   Verl. deelw. gedragen.
 Verl. tijd. te zullen gedragen hebben.

92. Bijwoorden. Bijw. zijn woorden, die bepalingen be- teekenen van iets, dat niet als eene zelfstandigheid wordt voorgesteld.

Bijwoorden drukken eene bepaling van eene werking, eene hoedanigheid, eene hoeveelheid uit. Ook geven zij de wijze te kennen, waarop een onderwerp met een gezegde is verbonden.

Geheele uitdrukkingen rekent men onder den naam van *bijwoordelijke uitdrukkingen* tot deze soort; b. v. heinde en ver.

93. Bijwoorden zijn onverbuigbare, meestentijds **afgeleide** woorden. Zij worden gevormd door de achtervoegsels - e, nog over in gaarne, dichtebij, - *lijk* (s); b. v. *grootelijks*, *dagelijks*, - *lings*; b. v. *zijdelings*; - s; b. v. *bijkans* voor *bijkants*; - *jes*; b. v. *zachtjes*; - *waarts*; b. v. *oostwaarts*; *gewijze*; b. v. *steelsgewijze*.

Verscheidene bijw. op -s hebben naast zich bijv: nw. op -sch; b. v. *dagelijks*, *dagelijksch*.

94. **Samengestelde** bijwoorden zijn wel eer, onderaan, opnieuw.

95. De **Bijwoorden** worden verdeeld in 5 soorten.

a. Bijw. van *tijd*: ooit, nooit, immer, nimmer, altijd, dikwijls, met.

ooit en *nooit* zien op 't verleden en op de toekomst; *immer* en *nimmer* zien op de toekomst.

b. Bijw. van *plaats*: achter, voor, boven, ergens, nergens, overal, op, heen, henen.

Onder deze komen eenige voor, die men ook onder de voorzetsels rekent, wanneer ze door een Z.N.W. of V.N.W. gevolgd worden; b. v. op, af, uit. In: hij loopt *op* de brug is *op* een voorzetsel, en in: hij *loopt* de brug *op*, is *op* een bijwoord.

Heen in hier heen gaan, duidt eene beweging aan *naar* een plaats.

Henen in henengaan " " " " *uit* " "

c. Bijw. van *wijze*: ja, voorzeker; neen, geenszins; wellicht, misschien, dan, toch.

d. Bijw. van *graad*: zeer, heel, net, zoo.

e. „ „ *hoedanigheid*: krachtig, rechts, minstens, vroolijk.

96. Voorzetsels zijn woorden, die plaatselijke, tijdelijke

of andere betrekkingen beteekenen en verbonden met een Z. N. W. of V. N. W. voorkomen.

Zij zijn: *aan, achter, bij, door, in, jegens, met, na, om, onder, op, over, te, tegen, tot, tusschen, uit, van, voor, zonder.*

Als voorzetsels worden nog gebruikt: *beneden, gedurende, langs, naast, trots, volgens e. a.*

De *voorzetsels* regeeren den 4^{en} naamval, behalve *te* en *ten*.

Vroeger regeerden zij den 2^{en} en 3^{en} naamval: *buitenslands, in der minne.*

Behalve, benevens, uitgezonderd hebben den 1^{en} naamval bij zich.

Jegens bezigt men in gunstigen, *tegen* in ongunstigen zin. — Naar duidt eene richting, *na* een tijd *aan*.

97. Voegwoorden. Voegwoorden duiden den samenhang aan, die er tusschen verschillende zinnen of deelen van zinnen bestaat; bv. de storm stak op *en* vervulde elk met schrik. — schapen en koeien worden ter markt gebracht.

Voegwoorden, die *hoofdzinnen* aan elkander verbinden, heeten *nevenschikkende* voegw.; die *bij-* met *hoofdzinnen* verbinden noemt men *onderschikkende*.

98. De soortverdeling leert men kennen uit de volgende zinnen:

- a. Een driehoek is ingesloten door drie rechte lijnen *en* een vierhoek door vier. (*Aaneenschakelend* voegw.)
- b. Ik zal bij u komen, *maar* van die zaak moet gij niet spreken. (*Tegenstellend* voegw.)
- c. Een lijn is krom *of* recht. (*Scheidend* voegw.)
- d. J. is niet ziek, *want* ik heb hem zooeven nog gesproken. (*Redengevend* voegw.)
- e. Alle menschen zijn sterfelijk — de koning is een mensch, *dus* is de koning sterfelijk. (*Besluitend* voegw.)
- f. Ik zal heden komen, *indien* gij belooft mij morgen te bezoeken. (*Voorwaardelijk* voegw.)
- g. Hij heeft den prijs behaald, *hoewel* 't hem groote moeite kostte. (*Toestemmend* voegw.)

h. P. heeft gehandeld *als* een edeldenkend man (*Vergelijkend* voegw.)

De tegenstellende voegw. *tenzij*, *ten ware* zijn ontstaan uit *het en zij*, *het en ware*. *En* staat voor *ne* (ni) dat alleen voorkomt in niets, nimmer, nergens, waarin 't de *ontkenning* uitdrukt.

Wen wordt weleens gebruikt voor *wanneer*. *Opdat* en *omdat* mogen niet verwisseld worden; *opdat* bet. *ten einde*. *omdat* bet. *dewijl*. *Dewijl* is een redengevend voegw.; *terwijl* een bijwoord van tijd.

99. Tusschenwerpsels zijn klanken zonder bepaalde beteekenis. Zij worden geuit bij zekere gewaarwordingen. Men verdeelt ze in *gevoelsklanken*: ach, e, ei, helaas en in *klanknabootsingen*: paf, plomp, klets.

Andere rededeelen worden ook wel eens als tusschenwerpsels gebruikt; b. v. vliedt! kom!

II. ZINSONTLEDING.

1. Een **zin** is een woord of een reeks van woorden, waardoor eene gedachte wordt uitgedrukt.

2. Elke zin bevat een **onderwerp**, waarvan iets gezegd wordt en een **gezegde**, dat iets van het onderwerp zegt. 't Onderwerp kan soms in 't gezegde begrepen zijn, b.v. in de gebiedende wijs: kom! lees!

In de ontleding wordt het onderwerp ingevoegd en dan *verzwe-gen onderwerp* genoemd.

3. Een zin is **enkelvoudig** of **samengesteld**.

4. Een zin is **enkelvoudig**:

a. als er slechts één onderwerp en één gezegde in voorkomt; b. v. De koning regeert.

b. als bij 't onderwerp meer dan één gezegde komt; b. v. De jongen schrijft en rekent.

- c. als 't gezegde bij meer dan één onderwerp behoort;
b. v. De jongen en het meisje rekenen.
5. 't **Gezegde** kan bestaan:
- a. uit een *vorm* van een *werkw.*, b. v. De leerling ontleeft.
- b. uit een *Z.N.W* of *Bijv.* nw. met: *zijn, heeten, blijven, schijnen, worden*; b. v. Tijd is geld. — De koning heet Willem. — Ik blijf kleermaker. Zij schijnt ziek. — Hij wordt groot.
- c. uit twee of meer nauwverbonden *vormen* v. *werkw.*
b. v. ik zal thans kunnen leeren.
- d. uit een *Z.N.W.* en een *werkw.* zoo nauw vereenigd, dat ze door een enkel *werkw.* kunnen vervangen worden, b. v. hij deed een val — hij viel.
- e. uit de *werkw.* *zijn, heeten, blijven, worden*, b. v. Hij spreekt en het is er. — Blijf hier e. a.

In sommige zinnen is het pers. *V. N.W.* **het** onderwerp of een deel van 't gezegde.

Als **het** in de plaats komt voor een gedachten zin, dan is het *onderwerp*; b. v. in: het is uw broeder, staat **het** in de plaats voor: wat gij daar ziet.

Als het de plaats vervangt van een *Z. N.W.* of *Bijv. N.W.*, dat een deel van 't gezegde uitmaakt, dan behoort **het** tot 't **gezegde**; b. v. ik ben het, (uw broer of zuster.)

Het kan soms **plaatsvervanger** van 't onderwerp zijn; b. v. bij onpers. *werkw.*: het regent, het ontbreekt hem aan geld; bij 't *werkw.* *zijn*: In December is het Kersttijd.

6. In sommige zinnen kunnen voor 't zelfde onderwerp twee namen voorkomen; b. v. Mijn neef en erfgenaam is ziek. Dit onderwerp heet **dubbel** onderwerp.

7. Als bestanddeelen van den zin kunnen nog **bepalingen** voorkomen, die tot omschrijving van onderwerp of gezegden dienen; b. v. de verloren zoon keerde berouwvol naar zijn vader terug.

Een *onderwerp*, waarbij eene bepaling behoort, heet **uitgebreid onderwerp**. — Een *gezegde* waarbij eene bepaling behoort, heet **uitgebreid gezegde**. — De zin wordt dan een **bepaalde zin** genoemd.

8. Als **bepaling** van 't **onderwerp** kan voorkomen:
- een *Bijv. nw.*: b. v. Floris de vijfde werd vermoord, de ijverige knaap leest.
  - een *V. N. W.* mijn nieuwe boek is opengesneden.
  - een *Bijv. nw.* en *V. N. W.* deze arme man is ongelukkig.
  - een *Telw.* b. v. Veel menschen wandelen van daag.
  - Z. N. W.* met een *Voorzetsel*, b. v. de jongen vanden tuinman snoeit de boomen.
  - een *Z. N. W.* in den 2den *nv.*, de meid des docters ontmoette mij reeds op straat.
  - een *Bijw.* God hierboven is rechtvaardig.

9. Als **bepaling** van 't **gezegde** kan voorkomen:

- een *Bijw.*, b. v. hij schrijft mooi.
- een *Z. N. W.* met een *Voorzetsel*, b. v. Willem I werd te Delft vermoord.
- een *Voorzetsel* met een *V. N. W.*, b. v. naast mij woont een onderwijzer.
- een *Bijw.* als bep. van een *deel* van 't gezegde; b. v. die weg is uitnemend schoon.

Als bijzondere soort van bepaling kan men ook het zoogenaamde **voorwerp** beschouwen.

10. De zinnen verdeelt men in **bevestigende** en **ontkennende** zinnen:

Een zin is **bevestigend**, als 't gezegde aan 't onderwerp wordt toegekend; b. v. Mozes was de wetgever der Israëlieten.

Een zin is **ontkennend**, als 't gezegde aan 't onderwerp wordt ontzegd; b. v. Hij heeft dezen dag niet gewerkt.

11. Men heeft ook nog **bestaans-** en **eigenschapszinnen**.

De eerste duiden alleen 't *bestaan* der voorwerpen aan; b. v. God is — het was avond — er wordt gewandeld.

In de laatste wordt eene *hoedanigheid* of *verrichting* aan 't onderwerp toegekend, b. v. Constantijn de Groote was de eerste Christen-Keizer. — Heemskerk sneuvelde bij Gibraltar.

12. Een zin is **onvolledig** als 't werkwoord of 't werkwoordelijk deel van 't gezegde ontbreekt; b. v. Zij aan 't rekenen! — Een klein vischje een zoet vischje.

13. Een **samengestelde** zin bestaat uit twee of meer enkelvoudige zinnen, die tot één geheel verbonden zijn.

14. De samengestelde zinnen worden verdeeld in zinnen met **nevenschikkende** en **onderschikkende** zinsverbinding.

Twee of meer zinnen zijn **nevengeschikt** als zij van elkaar niet afhangen en de verbinding plaats heeft door een voegwoord.

Omtrent de soorten dezer zinnen verwijzen wij naar § 98.

15. **Nevengeschikte zinnen** kunnen tot één zin *samengetrokken* worden:

a. als zij 't zelfde *onderwerp* hebben.

b. „ „ „ *gezegde* „

c. „ „ een *bepaling* gemeen hebben.

16. **Onderschikkende** zinverbinding heeft plaats als in een samengestelden zin, de eene zin tot verklaring van den anderen dient.

De zin die bepaald wordt heet *hoofdzin*, die bepaling zelve: de *bijzin* of *afhankelijke zin*.

17. De bijzinnen onderscheidt men in **Zelfstandige**, **Bijvoeglijke** en **Bijwoordelijke** zinnen.

Zelfstandige bijzinnen komen in de plaats van een Z. N. W.; b. v. Dat gij zoo gelukkig geslaagd zijt, doet mij genoegen.

Bijvoeglijke zinnen vervullen de plaats van een Bijv. nw.; b. v. een jongen, die goed oppast, krijgt belooning.

Deze zinnen worden door een *Betrek. V. W.* of *Bijw.* met den hoofdzin verbonden,

Bijwoordelijke zinnen bekleeden de plaats van een Bijwoord; b. v. als zij mij tijdig had aangesproken, zou zij nu niet zoo in armoede gedompeld zijn.

18. De **Zelfstandige zinnen** splitst men weêr in:

- a. *Onderwerpszinnen*, als de bijzin 't onderwerp van de hoofdzin uitmaakt; b. v. de eerste zin in § 17.
- b. *Voorwerpszinnen*, als de bijzin 't voorwerp van den hoofdzin is; b. v. ik heb gehoord, dat gij uw plicht hebt betracht.
- c. *Aanvullingszinnen*, die tot bepaling van 't gezegde in den hoofdzin dienen; b. v. Hij blijft, al wat Hij is, in alle eeuwigheid.

VOORBEELD VAN ONTLEDING.

I. Zins-Ontleding.

„Deze jongen, die zeer goed heeft opgepast, krijgt een prijs.”
Samengestelden zin, die bestaat uit een hoofdzin en een ondergeschikten bijvoeglijken zin.

Deze jongen krijgt een prijs. Bepaalde, bevestigende, enkelv. eigenschapszin. — Hoofdzin.

die zeer goed heeft opgepast. Bep. bev. enkelv. eigenschapszin. bijvoegl. bijzin.

Deze jongen, die zeer goed heeft opgepast. Uitgebreid onderw. krijgt een prijs. Uitgebreid gezegde.

Nadere ontleding van den hoofdzin.

Deze jongen	uitgebr. onderw.
deze	bep. van <i>jongen</i> .
krijgt een prijs	uitgebr. gezegde.
krijgt	gezegde.
een prijs	bep. van <i>krijgt</i> , voorwerp.

Nadere ontleding van den bijvoeglijken zin.

die	onderwerp.
zeer goed heeft opgepast	uitgebr. gezegde.
heeft opgepast	gezegde.
zeer goed	bep. van <i>heeft opgepast</i> .
zeer	bep. van <i>goed</i> .

II. Woord-Ontleding.

Deze	Aanw. V.N.W.	}	Manl. Enkv. 1e Nv.
jongen	Z.N.W. soortn.		
die	Betr. V.N.W.		

zeer	Bijw. van graad.	
goed.	Bijw. van hoedanigheid.	
heeft.	Hulpw. van den verl. tijd.	} Onov. Gelijkvl. Reg. Pers. Sam. Werkw. Aant. w. V. v. t. 3 p. E.
opgepast	Verl. deelw. van oppassen.	
krijgt	} Overg. ongelijkvl. regelm. pers. sam. werkw. bedr. vorm. Aant. wijs. Teg. tijd. 3 pers. Enk.	
een		Lidw. van eenheid.
prijs.	Z.N.W. soortn.	

LEESTEEKENS.

- . 't *Punt* wordt geplaatst le aan het einde van een zin. 2e Achter opschriften — als verkortingsteeken.
- , 't *Komma* wordt gezet achter elken enkelvoudigen zin.
- ; 't *Komma-punt* dient om de beide deelen van een zeer uitgebreiden samengestelden zin van elkander af te scheiden.
- : 't *Dubbel-punt* wordt geplaatst voor eene opnoeming en voor aangehaalde voorwerpszinnen.
- ! *Uitroep-* of *Aanspraaks-*teeken plaatst men, wanneer iets uitgeroepen, of iemand aangesproken wordt.
- ? 't *Vraagteeken* wordt geplaatst achter eene vraag.
- *Gedachtestreep* wordt geplaatst als men de aandacht van den lezer op 't volgende in 't bijzonder wil vestigen.
- .... 't *Beletselteeken* zet men als de rede afgebroken wordt.
- § *Paragraaf* wordt geplaatst bij verschillende deelen van een werk.
- *Afbrekingsteeken* duidt aan dat een of meer lettergrepen van een woord op den volgenden regel geplaatst zijn.
- 't *Koppelteeken* verbindt twee deelen van een woord aan elkander.
- .. 't *Deelteeken* dient om 't ineenvloeien van klanken te beletten.
- ^ 't *Samentrekkingsteeken* verbindt twee lettergrepen tot één.
- ' 't *Weglatingsteeken* wordt gebruikt om aan te duiden, dat een of meer letters van een woord zijn weggelaten.
- " *Aanhalingsteekens* worden bij 't begin eener aanhaling aan den voet en bij 't einde aan 't hoofd der letters geplaatst.
- ' *Scherpe toon* wordt geplaatst om aan te duiden, dat een woord met nadruk moet uitgesproken worden.
- (*) *Noot* dient tot verklaring en wordt onder aan de bladzijde geplaatst.

Men schrijft met eene **hoofdletter**.

1. 't *Eerste* woord van een *zin*.
  2. 't *Eerste* woord van eene *aanhaling*; b. v. Salomo zeide: „Een goede naam is beter dan olie.”
  3. 't *Eerste* woord van elken *versregel*.
  4. *Eigennamen* en *Volksnamen*: Jan, Van Vondel, Engelschen, Italië.
  5. *Bijv. nw.* van *Eigennamen* afgeleid: het Russische rijk.
  6. De namen van *maanden*, *dagen* en *feesten*; b. v. Februari, Dinsdag, Kerstmis.
  7. De namen van 't *Opperwezen*: God, de Heer.
  8. De *pers. V. N. W.*, die in de plaats van den naam van 't *Opperwezen* komen. *Hij* is God en niemand meer enz.
  9. *Titels* en *opschriften*: de Taalkunde — de Maatschappij tot Redding van Drenkelingen.
  10. *Verkortingen*: Z. N. W. — D. A. de Bruin. — Z. M. Zijne Majesteit.
-

Zinstorende drukfouten.

Bladz.	6	reg.	6	v. boven	staat: bik, bek, lees: bik, buk.
"	8	"	5	" "	" woorden een-, lees: woorden in een-.
"	17	"	19	" "	" 4 ^e nv. mensch(e), hart(e), lees: 4 ^e nv. mensch, hart.
"	18	"	6	" "	" het (de), lees: het (den)
"	23	"	4	" onderen	" (die), " (di)
"	30	"	9	" boven	" kome, lees: komen.
"	30	"	6	" onderen	" aantoonende, lees: gebiede nde.
"	32	"	14	" boven	" lees, enk. O.V. lees: las, cnk. O.T.
"	34	"	10	" "	" van <i>hebben</i> komt <i>behebt</i> : dit moet wegvallen. <i>Behept</i> komt van <i>happen</i> , dat <i>vangen</i> beteekent.
"	36	"	4	" onderen	" Teg. tijd draag, lees: teg. tijd dra(a)gen.
"	36	"	1	" "	" Verl. tijd, lees: Tweede Toek. tijd.
"	40	"	6	" "	" gezegden " gezegde.
"	43	"	3	" boven	" de " den
"	43	"	13	" "	" Samengestelden, lees: Samengestelde.
"	44	"	8	" "	" sam. werkw. lees: werkw.

AB 121

99

Stoomdrukkerij
Loman, Kirberger & van Kesteren
Amsterdam.